

Ein betri framtíð fyri land og fólk

Virkir vóru stovnaði, skip vóru bygd, og alt er farið av knóranum

Men broyttar umstøður hava elvt monnum til nýggj tiltøk

Treysti og lívsviljin hava vunnið

J. Fr. Øregaard, valevni hjá Javnaðarflokkinum í Eysturoy, sigur:

SOSIALURIN hevur spurt meg, hvat eg havi at siga um Eysturoyna, sum er tað valdomið, eg havi umboðað, síðan eg bleiv tingmaður, og geri eg fegin her mínar viðmerkingar.

Tá eg var ungur, og eins og unglingar, á mínum aldri fór til skips, var Eysturoyggin illa útbygd vinnuliga. Heilt stórtur partur av okkara besta arbeiðisfólki sókti sær arbeiði í øðrum oyggjum, har vinnulivið var betri útbygt. Tað er annarleiðis nú. Eysturoyggin man vera tann oyggj, har hin vinnuligi aktiviteturin er nógv størstur, og er Eysturoyggin sum skapt til tað sama við sínum fráluku firdum og havnum, liggur mitt í landinum, og tað, sum telur allarmest er, at her býr eitt raskt, nærlagt og ágrýtið fólk.

Við undantak av tí stórvirki, sum skapt varð í Fuglafirði, og sum var í heddini undir fyrra kriggi, so hava eingi stórvirki verið her. Hetta hevur fært við sær, at so rætta liga stórtur partur av fólkinum ongantíð hevur litið á at aðrir skapa einum góð kor, men at ein sjálvur hevur fyrst og fremst litið á tað, hann hevur kunnað avrikað og sett í verk. Hetta tykist mangan at vera ein styrki, har alt fólkið kennir sínar ábyrgd og tí altíð er til reiðar at leggja rygg til tær uppgávur, sum skulu loysast.

Einki samfelag utviklast so javnt og harmoniskt, at ikki missjavnir verður, og her eins og aðrar staðir, eru møguleikarnir ikki alla staðni eins góðir. Her er eisini munur frá bygd til bygd — ikki tí at fólkatilfarið er ymist, men tí at umstøðurnar gera tað.

Størsti parturin av fólkinum býr báðu megin Skálafjørðin, sum er Føroya besti og ríkasti fjørður. Her eru møguleikarnir størstir, tí hann er kyrrur av Toftum og inn í botnin, og upplandið er nærum óavmarkað, og so Funningsfjørður tætt við og millum tær gott vegasamband.

Eingin annar fjørður er nær náminna so fiskaríkur, sum Skálafjørðurin, sum tær allar flestu ár stendur á tremur av sild. Tann dag — og hann kann ikki verða langt burtur — tá alt hetta ríkidómlið verður soleiðis nýtt, at allar fong-

urin verður tilgjørdur klárur til at seta á borðið, verða møguleikarnir her fleirfaldaðir. Hetta er eitt av teimum stórmálum, sum flokkur okkara ætlar at gera nógv við, nú sild er vorðin ein mangulvara. Men tann máttin, sum higartil hevur verið nýttur við at salta í tunnur, sum so liggja hált ár í hita og kulda alt sum veðri er, uttan avtalur ella keyparar, gevur hvørki fiskimanni ella øðrum munandi vinning.

Við Skálafjørðin liggja nógv frálík virkir, sum geva arbeiði til nógvir hendur. Tver skipasmíður, sum hava úr at gera fleiri ár framyvir, har nógv fólk fær vællona arbeiði. Á Strøndum er vælarbeiðandi ullvirki og í Runavík frálíkt teymavirki. Har eru snikkaravirki og maskinvirki, og bæði á Toftum og í Runavík heilt nýmótas flakavirki, sum menn haðani av fjørðinum sjálvir forsýna við rávoru, so hesi virkir hava havt hópín av arbeiði nú í fleiri ár. Men her eru nógvir ónýttir møguleikar, og enn er útbýggingin langt frá komin á mál. Strendur er ein útróðrarbygd, men har er t. d. eingin kuldagoymsla, sum er fyritreytin fyri øllum útróðri.

Fuglafjørður

sum í mínum ungu árum hevði sínar vælmaktstíð, var sera hart rakt aftaná fyrra veraldarbardaga. Stórvirki fór og skip og motorbátar vórðu seld út av bygdini. Tað er leingi at fóta sær aftaná slíkan snudd. Men teir bygja lond, sum liva, menn sóktu aðrar leiðir og funnu sær aðra vinnu; men í bygdini merktist sakni av skipum og bátum nógv. Seinra kriggið og tíðin aftaná kom at vera ein uppgongutíð fyri Fuglafjørð. Men Sildavirkið setti rættiliga fer í utviklingin, og nú er Fuglafjørður nærum ikki til at kenna aftur. Men ikki einans sildavirkið er orsök til henda framburð, har er hópur av monnum og feløgum sum keypt hava skip og sett á stovn ymisk virkir, so Fuglafjørður í dag er ein valabygd, millum tær fremstu.

Gøturnar

hoyra ikki til tær pláss, har sjálvsagdir møguleikar eru til staðar, har er eingin ríkur fjørður, sum Skálafjørðurin, og so er Gøta eitt brimpláss, sum liggur fyri opnum suðurhavið. Men kortini hevur tað eydnast

J. FR. ØREGAARD
lotingsformaður

at skapa arbeiði til nærum allar hendur.

Framsýgdur menn bygdu fyri mongum Harrans árum síðani, langt áðrenn nakar føroyingur hevði nýtt kraftblokkin stórt sildavirki undir teim ringast hugandi umstøðum, sum hóast fleiri heilt sildaleys ár, kortini hevur kunnað greitt skyldur sínar, og hevur verið hesi bygd til mikið gagn, og byggir sama felag nú nýtt silda virki, sum heilt skilur burturúr, tí vit fyrr hava sæð her í Føroyum, og sum verður fært fyri at víðgæra heilar skipslastir eftir stuttari tíð.

Her eru eisini fyra sildaskip, sum skuldu kunna skaffa rávoru til slíkt virki.

Men í Gøtu er eisini annar ídnaður enn fiskiídnaður, sum nú Tøtingarvirkið og Gøtu Klædnavirki. Bæði hesi virkir geva nógv arbeiði, og skuldu nú lánimøguleikarnir verið so nógv stórr og lagaligari, kunna rationalisera við nýmótans maskinum, so framtíðin fyri slíkir virkir eisini skuldi verið tryggjað. Hann sum ser alt sum úr hondum verður lagt frá hesum virkjum, má kunna vísja seg um, at enn eru mangir ónýttir møguleikar á ymiskum økjum. Eisini prentsmíðjan Estrá er eitt satt prýði, so væl hetta virkið greiðir arbeiði sitt.

Leirvík

man vera tann bygdin sum betri enn nokur onnur hevur evnað at leggja um frá heilt gomlum driftsformi til nýmótans fiskivinnu. Leirvík var av bestu útróðrarplássum tá áttamánafari var álitíð, og hóast av teim ringu brimplássum var lagt um til motorbátadrift undan og undir fyrra krignum og hepnadist hetta sera væl. Tá so tíðin broyttist og hesir bát-

ar ikki longur vóru hóskilgig fôr, var lagt um til stórar útróðarbátar og í tilknyti til henda útróður bygt frálíkt frystivirki, sum hevur verið fært fyri at ikki bara at góldið seg aftur, men er fleiri ferðir vaksið fyri størsta partin av sjálvum rakstrinum, so her hevur verið væl atborið.

Men fyri at kunna hava uppihildið hesi vinnu, hevur tað verið meira enn menniskjaligt fyri teir sum undan hava gingið, tí ikki ber til at liggja við bryggju er minsta run í sjónum. Her var tí heilt umráðandi at fáa eina kyrruhavn, um bygdini skuldi verða liv laga framyvir. Eftir seinastu havnaætlan fekk so Leirvík játtan til slíka havn, sum byrja verður at bygja komandi vár; tá skapast eisini heilt aðrir møguleikar fyri fiskivinnu-rakstur, bæði við stórr og smærri fiskiveiðuförum, og fyri tí sum menn vanliga kalla »útróður« liggur tá serliga væl fyri í Leirvík.

Hetta er tann parturin av Eysturoy, har vinnulivið er mest áleiðis komið.

Eiði

Men møguleikarnir eru eins stórir fram við Sundalagnum, og á Eiði er eisini nýmótans flakavirki. Men hesum virki hevur troðið fisk, tí tær bygdir í sum natúrliga hoyra til hetta øki, ikki hava havt stórt annað enn opnar bátar og so nakrar stórra útróðarbátar, sum hóast víðka fiskarmark og meira fiskagongd kortini ikki er nokk til at færa eitt flakavirki. Men nú bygja Eiðismenn stóran trolbát, og eftir teim royndum sum sovordin bátur hevur gjørt, skuldu tveir slíkir bátar næstan verið grund arlag undir slíkum virki, sum tað á Eiði, tí nakað verður altíð veitt av smábátum.

Sundalagið

Á Oyri hevur leingi verið eitt veldrivið netavirki, sum ivaleyst eins og onnur slík virkir vil fáa stórra møguleikar, nú ídnaðargrunnurin fer at virka til nýskapan og rationaliseran.

Streymurin verður nú djúptur, tunellin gjørd, vegurin til tunellina er í gerð, og fundamementini undir brúnni um Streymin verða stoypt í samband við dýpan av Streyminum, alt hetta kemur at skapa heilt aðrar umstøður, enn fyrr hava verið, og er heilt ógjørligt at siga í dag, hvørjir møguleikar, hesar broyttu umstøður fara at skapa; men at hesi trý tingini: dýpan av Streyminum, brúgv um sundið og so so tunnelli frá Norðskála í Skálabotn vil seta fart í utviklingin her umleið er heilt vist.

Ídnað til brimpláss

Men enn eru bygdir, har nærum einki arbeiði er, sum nú bygdrinar: Oyðarfjørður, Hellurnar, Elduvík, Gjógv og Funningsfjørður, sum liggja óhøgliga fyri. Tað er tí ein

spurningurin um tað ikki er rætt at hugsa meira um ein ella annan ídnað á slíkum plássum, enn at halda fast um, at tað einans skal verða tað, sum upp úr sjónum kemur, sum skal danna grundarlag undir figgarlivinum á slíkum plássum, tí líkamikið hvat ið enn verður gjørt fyri at bota um útróðrarlíkindini, so koma teir menn, sum útróður skulu rokja, ongantíð nærnáminna at hava somu møguleikar, sum teir, sum búgva á kyrruplássum, og tá teir ikki meira enn kunna fáa endarnar at rokka saman, hvussu skal tað so verða møgult, at bygja eina tilveru fyri eina familju, sum útróðrarmaður frá slíkum brimplássum. Tað er at viljeiða fólk, tað pástanda slíkt.

Í Funningsbotni má gerast brúgv og í Oyðarfirði báta-havn.

Ungdómurin og skúlin

Skúlaskapurin her í oynni var leingi óloystur. Hægri útbýgging var næstan ikki møgult fyri hann sum foddur var her, tí atgongdin til realskúlarnar í Havn ella í Klaksvík var nær- um eingin. Tað sá eisini út, sum at teir, sum fyri skúlas- kapinum skipaðu, ikki vildu víkja frá síni støðu, at hesin hægri skúlin skuldi verða sentralskúli. Men eisini her tapti afturhaldi. Tey natúrligu ynski og krov vunu, so realskúlar vórðu loyvdri víða um í Føroyum — eisini her í Eysturoynni — bæði í Fuglafirði og á Glyvrum og nú eisini á Strøndum.

Tað er ein fróir at siggja hvussu nógv ung, sum ið hvussu so er, og hvat lívs- starv, tey enn ætla at útbúgva seg til, so kortini sum minsta mál vilja hava eitt realprógv ella 8. og 9. flokka prógv.

Úr eini bygd her fóru 17 børn seinasta skúlaár; men av teimum vóru tað 16 sum valdu framhaldslestur. Hetta visir okkum, at vit eiga ein frískan ungdom, sum nýtir ungdoms- tíðina væl. Summi av hesum fara í handverkaralærnu, aðrir fara til skips og uppáttur onnur lesa meira.

Tað er á henda ungdom vit við góðum treysti bygja fólks okkara framtíð á.

Treysti og lívsviljin hava vunnið

Tað eg her hava nevnt og teir møguleikar sum her eru skaptir, eru skaptir undir ringum umstøðum. Virkir eru stovnað, skip eru bygd og alt er farið av knóranum. Máttloysi og pengatrot hevur mangan valdað. Men broyttar umstøður hava elvt monnum til nýggj til nýggj tiltøk. Treysti og lívsviljin hevur vunnið og tá umstøðurnar verða havdar í huga, so er nógv komið á skafti.

Nú tykist at fara at liggja betri fyri. Ongantíð áður hava vit havt slíkar møguleikar, og vitan okkara um orsök og virkning er nógv stórri enn áður, so vit nógv betri skuldi